

ня питань формування у студента як потреби вчитися, так і вміння передавати свої знання, досвід, переконання. Викладач має бути не стільки в ролі передавача наукової інформації, а, в першу чергу, як консультант, організатор навчально-пізнавальної та наукової діяльності. Це вимагає від нього систематичного підвищення педагогічної майстерності, участі в наукових дослідженнях, всебічного і постійного розвитку своєї особистості.

Одним із нових видів удосконалених освітніх технологій є проведення тренінгів і майстер-класів для студентів, які відносяться до активних методів навчання. Викладач-консультант проводить тематичні майстер-класи, демонструючи правила роботи з певними інструментами чи виконання тих чи інших маніпуляцій. Студенти мають змогу відтворити навички під контролем викладача. Для удосконалення виконання практичних навичок викладач консультант дає завдання, які вимагають від студента щоденної самостійної роботи. Консультант, як правило, здійснює роботу в межах не більше, ніж однієї-двох спеціальностей, і займається зі студентами від першого до випускного курсу, допомагаючи студенту під час вивчення дисциплін за обраним фахом.

Така форма самостійної роботи студентів стимулює постійний пошук нової інформації, закріплення набутих знань, уміння разом із викладачем обговорити те чи інше питання, а також відстояти, якщо це необхідно, свою думку. Це вимагає від студента своєї самостійної спрямованості особистості, а від викладача вищої школи – відповідної роботи по озброєнню студента певними вміннями та навичками самостійної пізнавальної діяльності.

Таким чином, лише чітка організація самостійної роботи студентів може забезпечити її високу ефективність.

Висновки

1. Системний підхід до удосконалення самостійної робо-

ти студентів можливий за таких умов:

- удосконалення відомих та пошуку нових методів і форм організації самостійної роботи студентів із врахуванням зміни системи підготовки фахівців з вищою освітою, структури та змісту навчання;

- використання комплекс технічних і дидактичних засобів, які б забезпечували взаємозв'язок аудиторної та позааудиторної форм роботи.

2. Необхідно підвищувати педагогічну майстерність викладачів та створити відповідну матеріально-технічну базу.

Література

1. Беляева А. Управление самостоятельной работой студентов / А. Беляева // Высшее образование в России. – 2003. – №6. – С. 105-109.
2. Інтеграція Болонського процесу у вищу медичну освіту / Д.П. Александрук, В.В. Капечук, М.М. Вацик [та інші.] // Галицький лікарський вісник. – 2006. – Т.13, №4. – С. 106-108.
3. Ковальчук Л.Є. Удосконалення самостійної роботи студентів – необхідна умова реалізації ідей Болонського процесу / Л.Є. Ковальчук, В.І. Шутак, П.М. Телюк // Галицький лікарський вісник – 2008. – Т.15, № 1. – С. 79-81.
4. Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах (метод. посібник) / В.Є. Мілерян. – К.: 2006. – 84с.
5. Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України №49 23.01.04 р. – К., 2004. – 2с.
6. Скробач Н.В. З досвіду організації самостійної роботи студентів / Н.В. Скробач, В.Ю. Вишиванюк, М.М. Багрий // Галицький лікарський вісник. – 2010. – Т.17, №2. – С. 133-134.
7. Стеченко Д. Інновація та якість підготовки фахівців у вищій школі / Вища школа. – 2005. – №1. – С. 43-45.

Одержано 11.02.2013 року.

УДК 340.6+ 331.102

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ВИЩОМУ МЕДИЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

І.О. Михайлюк, Н.М. Козань, В.М. Волошиневич

ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ СУДЕБНОЙ МЕДИЦИНЫ ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ В ВЫСШЕМ МЕДИЦИНСКОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

И.А. Михайлюк, Н.Н. Козань, В.М. Волошиневич

ГВУЗ “Ивано-Франковский национальный медицинский университет”

ORGANISATIONAL PECULIARITIES OF FORENSIC MEDICINE TEACHING OF FOREIGN STUDENTS IN HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

I.O. Mikhailyuk, N.M. Kozan, V.M. Voloshynovych

SHEE “Ivano-Frankivsk National Medical University”

Резюме. Ефективність викладання будь-якої дисципліни та її науково-освітній рівень визначаються класичною організацією системи навчання в поєднанні з інноваційними технологіями, що динамічно розвиваються. Метою даної роботи є аналіз особливостей організації навчання іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах освіти з дисципліни “судова медицина”. Представлені види та засоби проведення лекцій, практичних занять та самостійної позааудиторної роботи іноземних студентів, а також їх оцінювання. Розглянуто роль міжпредметної інтеграції для формування практичних навичок у іноземних студентів. Тільки застосування традиційних і нетрадиційних форм навчання, новітніх досягнень науки і техніки при навчанні студентів – громадян іноземних країн, може забезпечити високу якість підготовки майбутнього фахівця високого рівня кваліфікації.

Ключові слова: *судова медицина, іноземні студенти.*

Резюме. Эффективность преподавания любой дисциплины и ее научно-образовательный уровень определяются классической организацией системы обучения в сочетании с инновационными технологиями, которые динамично развиваются. Целью данной работы является анализ особенностей организации обучения иностранных студентов высших медицинских учебных заведений по дисциплине “судебная медицина”. Представлены виды и средства проведения лекций, практических занятий и самостоятельной внеаудиторной работы иностранных студентов, а также их оценки. Рассмотрена роль межпредметной интеграции для формирования практических навыков у иностранных студентов. Только применение традиционных и нетрадиционных форм обучения, новейших достижений науки и техники при обучении студентов - граждан иностранных государств, может обеспечить высокое качество подготовки будущего специалиста высокого уровня квалификации.

Ключевые слова: *судебная медицина, иностранные студенты.*

Summary. The effectiveness of teaching any discipline and its scientific and educational level defined classical organization of learning combined with innovative technologies that change dynamically. The aim of this work is to analyze the characteristics of foreign students in medical educational establishments of education in the discipline “forensic medicine”. Presented types and means of lectures, practical classes and independent afterclasses work of foreign students and their evaluation are presented. The role of integration between the subject for the formation of practical skills in foreign students is considered. Only the use of traditional and non-traditional forms of education, the latest advances in science and technology in teaching students - citizens of foreign countries can provide high quality training of the high-skilled specialist.

Keywords: *forensic medicine, foreign students.*

Сучасні процеси глобалізації і високі темпи технічного розвитку торкаються не лише бізнесових структур, але й системи освіти. У даний час країни-учасниці Болонського процесу вбачають одним із найважливіших компонентів розвитку вищої освіти рух до співставлених національних систем вищої освіти для підтримки академічної мобільності і сумісних освітніх програм, які, в свою чергу, є важливим засобом для підвищення якості освітніх програм та досліджень. Серед пріоритетних напрямів освітньої політики розвинутих країн світу (США, Франції, Німеччини, Великої Британії, Японії тощо) чільне місце посідає підготовка іноземних студентів. Причому реалізація даного напрямку в цих державах спрямована, перш за все, на виконання стратегічних завдань, а саме: підвищення міжнародного впливу через поширення своєї культури (зокрема, мови) та підготовку інтелектуальної еліти для зарубіжних країн. Хоча й суто економічні завдання не можна назвати незначущими навіть для розвинутих держав [1].

Ефективність викладання будь-якої дисципліни та її науково-освітній рівень визначаються класичною організацією системи навчання в поєднанні з інноваційними технологіями, що динамічно розвиваються [2, 5, 6].

Метою даної роботи є аналіз особливостей організації навчання іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах освіти з дисципліни “судова медицина”.

Студенти факультету підготовки іноземних громадян вивчають судову медицину на 3 (спеціальність “Стоматологія”) та 4 (спеціальність “Лікувальна справа”) курсах. Навчання проводиться українською, російською та англійською мовами.

На 3 курсі зі спеціальності “Стоматологія” типовою навчальною програмою (Київ, 2011) передбачено 30 годин практичних занять та 8 годин самостійної позааудиторної роботи. Вивчення дисципліни студентами стоматологами ускладнюється відсутністю лекційних годин. На 4 курсі зі спеціальностей “Лікувальна справа” та “Педіатрія” типовою навчальною програмою (Київ, 2012) передбачено 10 годин лекцій, 50 годин практичних занять та 30 годин самостійної позааудиторної роботи.

В робочих навчальних програмах, розроблених колективом кафедр на основі типових навчальних програм та відповідно до навчального плану, вказані знання та вміння, якими повинні оволодіти іноземні студенти під час вивчення судової медицини, представлені критерії оцінювання практичних занять та підсумкового модульного контролю.

На факультеті підготовки іноземних громадян студенти переважно навчаються в окремо створених групах. Практичні заняття і лекції читаються українською, російською та англійською мовами. Заняття з іноземними студентами проводять найбільш кваліфіковані і найдосвідченіші викладачі кафедри.

Лекції з дисципліни на 4 курсі зі спеціальності “Лікувальна справа” читаються з використанням мультимедійної презентації матеріалу. При викладенні матеріалу обов’язково робиться акцент на термінологію (назви явищ чи процесів, градація ступеня тяжкості тілесних ушкоджень тощо) та особливості перебігу тих чи інших процесів (розвиток трупних явищ, терміни загоєння ран) у регіонах, де проживають і будуть в подальшому працювати іноземні студенти.

На практичних заняттях контроль вихідного рівня знань проводиться в письмовій (вирішення тестових завдань) і усній формах (відповіді на контрольні запитання теми). Основна частина заняття полягає у вирішенні типових та нетипових ситуаційних задач, які в письмовій формі обов’язково представляються викладачеві, і після перевірки яких відбувається детальний розбір відповідей студента, вносяться додаткові пояснення щодо вирішення тієї чи іншої проблеми.

Поряд з теоретичним вивченням матеріалу проводиться і наочне його підкріплення: демонстрація навчальних фільмів з різних тем дисципліни російською та англійською мовами, тематичні таблиці та муляжі ушкоджень, опис мікропрепаратів ушкоджень шкіри, внутрішніх органів та кісток, демонстраційне судово-медичне дослідження трупа при різних видах смерті тощо.

Оцінювання студентів проводиться за бальною системою (бал за заняття складається з 3-х складових частин – оцінка за тестові завдання, оцінка за усну відповідь та оцінка за виконання самостійної аудиторної роботи), причому питома вага усного опитування і практичної частини є однаковою.

Важливою складовою успішного навчання залишається здобуття студентами знань з підручників та монографій. Основними підручниками для вивчення дисципліни є *Forensic Medicine: Textbook* (Babanin A.A., Belovitsky O.V., Skrebkova O. Yu. – Simferopol: CSMU, 2007) та *Forensic Medicine* (V.Franchuk. - Ternopil, TSMU. - 2011). Однак багато студентів користуються також книгами *Forensic pathology: 2-nd ed.* (Vincent J. Di Maio, Dominick Di Maio. – CRC Press. – 2001) та *Self Assessment and review of Screening examination* (Kamal KV. – 2012).

Колективом авторів нашої кафедри підготовлено та видано навчальні посібники з дисципліни російською та англійською мовами, створено мультимедійну презентацію лекційного матеріалу російською та англійською мовами, яка є доступна студентам.

Важливе місце у підготовці іноземних студентів займає міжпредметна інтеграція знань та вмінь.

При вивченні судової медицини використовується так звана горизонтальна інтеграція, суть якої полягає в тому, що головним елементом є об’єкти майбутньої лікарської діяльності. Цілісний організм людини, його органи та системи в стані норми та патології є тим об’єктом, довкола якого

об'єднуються в модулі навчальні дисципліни з метою між-дисциплінарної інтеграції. Все це потребує знань та вмінь студентів з попередніх теоретичних (анатомія, патоморфологія, гістологія, нормальна та патологічна фізіологія, біохімія, секційний курс, соціальна медицина та ін.) та клінічних дисциплін (терапія, хірургія, педіатрія) [3, 4].

Підсумковий модульний контроль (ПМК) з дисципліни складається з трьох етапів – складання комп'ютерного тестового контролю, здача практичних навиків та усне опитування. Успішну здачу студентом ПМК гарантує лише позитивне проходження кожного із зазначених етапів.

Таким чином, навчання іноземних студентів вимагає застосування традиційних і нетрадиційних форм навчання, новітніх досягнень науки і техніки. Це може забезпечити високу якість підготовки фахівців, що дасть можливість їм успішно працювати в діагностично-лікувальних установах різних країн світу.

Література

1. Досвід підготовки іноземних студентів у Дніпропетровській державній медичній академії / В. В. Абрамов, Ю. К. Більбот, Є. В. Петрошенко [та ін.] // Медицина освіти. – 2002. – № 3. – С. 48–50.

2. Елизарова Л. Ю. Инновационные подходы к преподаванию на довузовском этапе обучения иностранных граждан медицинского вуза [Электронный ресурс] / Л. Ю. Елизарова, Т. В. Олешко, В. И. Саямова // Современные проблемы науки и образования (электронный научный журнал). – 2011. – №6. – Режим доступа до журн. : <http://www.science-education.ru/100-5264>

3. Інтеграція навчального процесу – основа ефективності кредитно-модульної системи навчання / П. О. Неруш, О. Г. Родинський, О. В. Мозгунов [та ін.] // Медицина освіти. – 2008. – № 4. – С. 16–17.

4. Ковальчук Л. Я. Новітні шляхи вдосконалення підготовки фахівців у Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського / Л. Я. Ковальчук // Медицина освіти. – 2010. – № 2. – С. 27–30.

5. Комп'ютерні інформаційні технології в організації самостійної роботи студентів у системі вищої медичної освіти / В. А. Капустник, І. Ф. Костюк, О. О. Калмиков [та ін.] // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. – 2010. – № 4. – С. 16–23.

6. Марченко В. Г. Інтенсифікація навчального процесу на сучасному етапі модернізації системи освіти / В. Г. Марченко, А. К. Степанченко // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. – 2011. – № 3. – С. 29–31.

Одержано 25.02.2013 року.

УДК: 371.315+615.+378.68+371.322

ОСОБЛИВОСТИ ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ОЦІНКИ ЗНАТЬ АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ

А.Л. Сапатий

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ КЛИНИЧЕСКОЙ ФАРМАКОЛОГИИ ПО КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ АНГЛОЯЗЫЧНЫМ СТУДЕНТАМ

А.Л. Сапатый

ГВУЗ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет»

THE PECULIARITIES OF TEACHING OF CLINICAL PHARMACOLOGY USING CREDIT-MODULE SYSTEM OF KNOWLEDGE ASSESSMENT FOR ENGLISH-SPEAKING STUDENTS

A.L. Sapatyi

SHEE «Ivano-Frankivsk National Medical University»

Резюме. У роботі висвітлено основні напрямки навчально-методичного забезпечення кафедри клінічної фармакології та фармакотерапії при вивченні дисципліни «клінічна фармакологія» студентами факультету підготовки іноземних громадян з англійською формою навчання. Кафедрі клінічної фармакології та фармакотерапії повністю вдалося адаптувати процес викладання дисципліни «клінічна фармакологія» для англійськомовних студентів під сучасні вимоги Болонської системи. Систематизація знань студентів відбувається згідно з основними принципами GCP та стандартизації надання медичної допомоги населення як в Україні, так і в провідних країнах світу.

Ключові слова: клінічна фармакологія, кредитно-модульна система оцінки знань.

Резюме. В данной работе рассматриваются основные направления учебно-методического обеспечения кафедры клинической фармакологии и фармакотерапии при изучении дисциплины «клиническая фармакология» студентами факультета подготовки иностранных граждан с англоязычной формой обучения. Кафедре клинической фармакологии и фармакотерапии полностью удалось адаптировать процесс преподавания дисциплины «клиническая фармакология» для англоязычных студентов под современные требования Болонской системы. Систематизация знаний студентов происходит согласно основным принципам GCP и стандартизации оказания медицинской помощи населения как в Украине, так и в ведущих странах мира.

Ключевые слова: клиническая фармакология, кредитно-модульная система оценки знаний.

Summary. This paper presents covered the main trends of teaching of the chair of clinical pharmacology and pharmacotherapy during the study of clinical pharmacology by the English-speaking students of the department of foreign citizens. Department of Clinical Pharmacology and Pharmacotherapy is able to adapt the process of teaching of “clinical pharmacology” for English-speaking students under the current requirements of the Bologna system. Framing of knowledge of students is conducted under the basic principles of GCP and standardization of medical care for the population, both in Ukraine and in the leading countries of the world.

Keywords: clinical pharmacology, credit-module system of knowledge assessment.